

המצפה

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על "המצפה" עם
ההוספה הספרותית החדשה
רמת המצפה:

כאוסטריא-אונגריא:
השנה . . . . . 7 כתרם
לחצי שנה 3.50
רבע 1.75

באשכנז:
השנה . . . . . 8 כתרם

ביתר הארצות:
השנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתוב.

אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גדל השטח

ברכת מו"מ 60 הלר. בראש הגליון
שני כתרם.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיר לא
רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטראציה:

"HAMICPE"

Kraków.

(בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

Kraków, 15 Września 1909

גליון לה.

פראקא כ"מ אלול פ' האוניו תרס"מ

עולם, חותרים בכל מאמצי כח להשיבו אל נהו
ואל מקום מנוחתו — ואין שומע ואין מקין ואין
מתעורר. — בעוד היות ישראל נער, עובד עבודת
פרך בגלותו הראשונה תחת יד אדונים קשים,
השמיע השופר את הוד קולו בפי הראש והראשון
לרועי ישראל, בקראו לעם המדכא מנפש ועד
בשר אל ארץ אבות, אל חיי הפש, אל עבודה אשר
תתן פריה לו ולא לאחרים, — אך ההווים תחת
המנדלים הרמים והשוככים בין חומות ערי המסכנות
אמרו אל משה: אל תפריע אותנו משנתנו, "הדל
ממנו ונעבדה את מצרים". אחרי כן, כימי גלות
בבל, קמו צופים לישראל ואל חכם שופר: שובו,
שובו, בית ישראל, שובו אל עמכם, אל ארצכם,
אל אלהי אבותיכם! אך הנרדמים בבקעת שנער
אחוזי שמורות עיניהם, התהפכו מצד אל צד, צפצפו
מתוך השגת: "נהיה בנוים" ויוסיפו לנום שנתם —
עד אשר כבדה עליהם יד אחיהם החדשים ותכרה
להם אוזנים לשמוע לקול הקורא, להתעורר ולשאת
נס ציונה.

וישבו בארצם כשש מאות שנה, וככל הימים
הרבים ההם לא נשמע קול השופר המבשר ישועה,
שמחה ודרור, כי אם מעט — כימי ההשמונאים.
וירבו הימים ויד אויב שבת נחתה על ישראל;
העם הקטן נאבק עם רומה ממלכת האליל בראשונה
ועם רומה "החדשה" באחרונה ולא יכול עמוד
ויגרש וישרש מארצו אחרי אשר שלחותיו נמשו

ממנו במהרה. דבר טוב לא דבר עליו יהודי בעיר
מאז בא וגבולה. אך בגלוי אין פתחון פה ליהודי
נגדו, כי מי זה יזיר לדבר דבר על שופט בעיר קמנה?
לאיזה יהודי אין משפט לפניו לפחית-עש פועמים
בשנה? ומה שכל היהודים חושבים עליו בסתר לבם
הגיד לו בנו בגלוי ומעשה שהיה כך היה:
"קדיש" יש לשופט הזה — בן ספר לי יהודי,
שבא מן העיר ההיא — נער בן שבע שנים, עלוי
שבעל-ויים". ולפי שאין בעירה רק בית-ספר קטן בעל
שתי מדרגות, שנערים ונערות ילמדו שם ביהודי מפי
מורה אחת יהודית, שאינה מימחה להוראה, כבר
השופט את ביה"ס של מוסר הבארון הירש, המשיכלל
הימכ, לשלח שמה את בנו. אמנם לא נעים לו להביא
את בנו בין ילדי יהודים, אבל מה לעשות, אין ברירה.
ובנו מוכרח לאסוני ללמוד גם את הלמוד העברי.
שמים וארץ בקשו עליו רחמים!

המורה העברי מכאר בדרבו לפני כל יום-טוב
לילדים את מעם התג ומצוותיו ומנהגיו. לפני הפסח
למשל באר המורה לתלמידיו את ענין מצה ומעטת
וגדל ענינו של האיכל חמץ בפסח והילדים מקשיבים
לקולו בהשוקה רבה. ושמואלוביטש הקטן, שהוא
מטבעו בן מקשיב ואוהב לרעה הכל, הוא כלו און,
נבר בו שהספור מלבבהו ובלבו הקטן כאש יקרה.
הוא רץ הביתה ושאל את אמו, אם כבר יש לה
מצות לפסח.
"שופט אינו צריך למצות!" ענתה אמו בכעס

השופר.

כי שם השופר אקוא, ועלו וכאו בלבי המון
זכרונות וחזיונות מדברי ימינו והתרוצצו בקרבי
מחשבות שונות והתנגשו והתאכבו אלה באלה
בגלי ים נגרש.

השופר, אשר קולו ישמע היום בכל בתי-
תפלתנו, היה לפנינו בישראל, בשכתו על אדמתו,
סמל החפש, השמחה והתשועה. בשנת היובל
שנת "הדרור, ההשתוות והאחות", העבירו שופר
תרועה בכל הארץ. ביום שמחתנו ובמועדנו נשמע
קול השופר או התרוצצות. בקום מלך חדש על
הארץ הריעו בקול שופר "תרועת מלך"; בעת
מלחמה והתגבר על אויב נתנו התוקעים והמחצצים
קול ענות גבורה.

וכאשר גלה ישראל מעל אדמתו ויהיה נודד
בנוים, מתגורר בארצות לא לו, היה השופר למרעיש
ולמוהיר ולמעורר ישנים. והישנים רבו מאד בגולה,
כי אהוב אהב עמנו לישון כאשר היה עליו להיות
ער וזוהר ועומד על נפשו, לישון באהל בלי-לו,
לישון על עברי פי פחת, על מעברות הרי נשף,
על כנפי הרוח המטלטלה מלמלה הרחק מארצו.
וצופיו העומדים ממעל לו, הרואים לשלומם והחרדים
אל תקומתו, מרבים לתקוע ולהריע באזניו, מתאמצים
להעירו באהבתם ובחמלתם, למען לא יישן שנת

את כל קוראנו וסופרנו הננו מברכים בכוח"מ,
בשנה טובה ומאשרה. מו"ל "המצפה".

את כל ירדיו ומכירי הנני מברך בכוח"מ
וברכ אשר ושלום. שבעון מנחם לור.

הנני מברך את כל קרובי ירדיו ומיודעי בכוח"מ
ובשנת הצלחה ואשר. נפהלי האף.

א בא פינע לעם ואשהו בקראקא מברכים
את כל קרוביהם, ירדיהם ומכיריהם ברב אשר, ברבה
והצלחה לשנה החדשה.

לעאן גומ מער ואשהו בקראקא מברכים
את כל קרוביהם, ירדיהם ומכיריהם לשנה החדשה
ברב שיום אשר והצלחה.

צבי הירש אשכנז רבקה אסתר כהן

מאורשים באלול תרס"מ

בזמשאטש

יוסף ראסט

מאורשים באלול תרס"מ

לובאטשוב

סאנדן החדשה

אני מברך אותך מר יוסף ראסט לארוסך כמז"מ

ובברכת שנה טובה ומצליחה

ישעיה רוד שיינדלינג — לובאטשוב

ארבעה יהודים.

מאת יצחק פרנהוף.

א. ישראל אע"פ שהמא.

בראש השנה יכתוב יכיוס צום כפור יתהום...
הוא דין ומוכיח ויוכור כל הנשכחות ויפתח את ספר
הזכרונות ובעלי-הדין היהודים יחפזין וחיל ורעדה
יאחזון ויאמרו הנה יום הדין, כי לא יזכו בעיניו בדין.
אוי, מה קשה הוא השופט הזה!

כונתי על השופט שמואל שמואלוביטש בעיר
הקמנה מ. אע"פ שיהודי הוא, אינו הולך להתפלל
לא בראש השנה ולא ביום כפור, בבית-דינו ישב אז
כמו בחול ויומין לימים הנוראים דוקא יהודים. מעשה
להכעים!

היהודים בעיר ישנאוהו הכלית שנאה משני
מעמים: א) על מנעו הגלוי מכוא אל מקום קדוש
בימים הנוראים, מי לא יפחד מפני קדושת הימים
האלה? הלא אף פקדי הצבא והרופאים בערים
הגדולות מבקרים בימים האלה את ביהכ"נ; ב) הוא
אדם רע, לא רק לשמים, כי-אם גם לבריות, ענויים
קשים הוא מענה את אחיו היהודים, מכביד אכפו
עליהם ומצר להם באכזריות חמה. כפי הנראה רוצה
הוא להראות בזה לחבריו הנוצרים, כי אין בו אף
ניצוץ יהודי.

לא יהודי אחר מתכוון עליו בהפלתו, הפטר

פיליטון.

לשנת תר"ע.

לא אשמע קול שופר בכפר בין החרים;
אך משדות מתרוקנים קול אומר: קנץ קנה!
ומימים מתקצרים, מהערכים הקרים
אות כי קרבו ימי תשובה לעיר וראש השנה.

מי אתה, אשר אחרי ימי סליחות תסתתרי,
פעננה אשר מעבר להררים תשתרע?
לא אנהש, ולא אאמין בסימן גימטרי.

כי לנו שנת ורון תהיה שנת קללה, שנת תרע!

או ידך תרע לאמים, ואניות-צפלינים
להחריב ארצות נוים תמלאי בקלי וין?
אות למזכה כך ימצאו חקמים אצטגנינים.

כי חכם עיניו בראשו! — שנת תו ריש עין!

ווייסענבאך בהרי זעמערדינג. ד"ר א. קאמינסא.

עברו למרחקי ארץ זה כמה. ויפצו נדחיו אל ארבע רוחות השמים ויתערו בארצות שונות ויסכינו בכל מקומות מושבותיהם עם השמים החדשה והארץ החדשה ויהיו לארצות-גלותם לבנים. ככל אשר היו לפניו למצרים ולבבל; גם את כל הפגעים אשר הפגיעו בהם אדוני הארץ ויושביה ואת אשר התעללו בהם ואשר הלכו עמם בקרי — קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם עד היום, כי שכחו ברוב הימים את ארצם ואת מולדתם ואת גאונם ואת כבודם לפניו, ויהיו גם בעיני שבניהם גם בעיניהם המה קטני גוים, שפלי אדם, תולעת ולא איש, וימחרו לשבח בענותם כל לחץ וכל עול, וירבו לזכור לטובה לכל העושה עמם היום וחסד... וכי נשפטו אתם בקצה המערב בחרב ובכזה ובמוקדי אש דת ובכל מצוי שאול מאות שנים ויתרם רק גרש גרשו מן הארץ וכלה לא עשו בהם — וזכרו להם המנורשים זאת לטובה וידבקו בלשונם בכל ארצות פזוריהם ויחזיקו בה בכל הקף הם וצאצאיהם לרזותם עד היום הזה... וכי הואילו הגוים בארץ מזרח לתת פליטהם, אשר פלמו אליהם מהרנות נרמניה, להעשיר את הארץ ביגיע כזיהם ולעמוד לשרת לפני אציליה, ותחת זאת רק השפל השפילו אותם עד עפר, רק כעט כעטו כם כרגל גאווה מדי לקטם תחת שלחנם ולמות לא נתנום — ויחשבו הענוים זאת להם לצדקה עד עולם, ויהיו נכונים בכל עת להלחם להם, להתות באצבעותיהם אש מיקוד למענם ולהיות להם, כריבי עם ומדינה, בנפשם חומת ברזל בינם ובין אנשי ריבם, ולתת בפרם את רוחם ואת מולדתם ואת כל חמדת ישראל...

או ישוב השופר המעודר ישנים להשמיע קולו עמם, כפי בעלי התלמוד, אשר התאמצו לשום חן וכבוד על ארץ אבות ולעורר את האהבה לציון ולהרבותיה בהמון הגדול וספורים ושיחות, אשר עשו לדבר, ובפי צופי ישראל ורועיו ברור דור ר' יהודה הלוי, דון יוסף הנשיא, ר' צבי קלישר, פינסקר והרצל.

אך העם הגדום והגדום יענה על כל קריאות הצופים בשני אמרים, אשר היו כמסמרות נמועים כפי שני קצותיו; ההרדים אומרים: לא עת בית ישראל להבנות, ומראשי הציונים אין איש, אשר בהר בו ה' להושיע בידו את ישראל — לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים; והמתבוללים יאמרו: "נהיה כגוים"...

והזיונות ומעשים מקדם עולים ממשואות נצח, עובדים על פני כעננים שחורים, ואני זוכר בחזון לבי את אשר היה השופר לכלי זעם ביד שומרי חומותינו, ואני שומע ברוח את קרן האול הולך ומרעים ברנו קולו בחצי האלף החמישי — בירושלים אשר בכבל, בראשית המאה החמישית לאלף הששי — בירושלים אשר בהולנד, במהצית הראשונה למת הששית — בירושלים אשר בליטא (כי "ירושלים" רבות אמין לו עם ישראל כה וכה מדי עברו בארצות נורו, כאשר יאמין לו הילד התמים אמות רבות בתוך הנשים המאורות אליו פנים כמעט...), בראשית המאה השביעית — בירושלים אשר ביהודה וכימי בכורי ההשכלה — כמעט בכל עיר ועיר במישכות ישראל; מרעים על כל הנזמים בדרכיהם ובמהשכותיהם אם מעט ואם רב, מן הדרך הסלולה, על המבקשים דעת ובינה ודרך חיים מחוץ לארבע אמות של הלכה, על המתנדכים להאיר אור חדש על ציון ועל מקראיה ולהעביר רוח הדרשה על אנמי-הנפש אשר בתוכה ועל שוכניהם מעולם, מרעים ומכה הרס ומפריד בין אחים וגזר ישראל לגורים ולפלגות ולקרעים שאינם מתאחים. ובזכרי כזאת וכזאת עם לבבי אישחה מי יודע אם הימינו ראשי העם אשר עשו לרחות בשתי ידיים את הקראים ואת החוקרים ואת החסידים ואת המשכילים ואת כל המחדשים והשונים, להרחיק מלב האומה את כל אנפיה ולהדיחם אל ההתנכרות ואל התמורה ואל ההתחברות עם שונאינו; אולי עצם כזה ישראל לו אסף את כל זרועות-השטף ההן, אשר השתכחו והתפרדו הנה והלום, אל קרבו ונלוו על מקורות חיותו, אולי לא התהפכה ככה היהדות, אשר הונף ואשר הורם ממנה את כל הלכה ויעמידה על רגל אחת, אולי לא התהפכה עתה כנעת אליה רוח העת החדשה מן הקצה אל הקצה כמו אשה כציריה ולא דלוננו מאד לשמחה בקמינו ולא יצאנו כשלוש מאות אלף נפש במאת השנים האחרונות או כשלושת אלפים נפש שנה שנה, מבלי אשר יריעו על עוזבי הרגל לשומם לנדה ולחרם, להכלימם ולהכבילם מתוך הקהל כקדם...

והתוקעים בשופר הולכים ובאים לדורותם, וקול השופר הולך וחוק, הולך וקורא ככה אחת בשנה בבתי הכנסת וכל ימי השנה — בכל פנות שאנו פונים: "עורו, התעוררו, ישנים אמללים, כי הנה אש לוהטת סביבכם, האדמה נוע תנוע תחת

רגליכם והשמים מתקורים הלוך והתקדר מעל ראשיכם, עוד מעט ואין מעמד ואין מנוח ואין מבטת, ועוד מעט — ואין גם מקום מקלט..."; נוסף, צאו מעבדות לחרות, החישו מפלט לכם מארצות הגולה אל ארץ אבותיכם, ארץ קדמתנו ועתידותינו! רב לך שבת בעמק הכבא, קומי, צאי מתוך ההפכה!

קול השופר הולך — אך אהה! הלא זה הקול אשר הסכנו עמו בגולה מתמול שלשום, קול אחד ואין חליפות לו, קול הוגה נבאים, קול מהריר קרב ולב.

קרן יובלנו, שופר עלומינו העלוי, קול מצהלות החיים, השמחה, התשועה והדרור — את אלה, הנה! נשינו זה כמה, גם לא נשא נפשנו אליהם באמת, גם לא נאמץ כהנו ולא ננסה דבר גדול או קטן למען הרש ימיהם בקדם.

ויש אשר יתן השופר את קולו, קול מבשר ישועה, קול מגיד צדק ומישרים ודרור, על ארץ רכה — לאחרים ולא לנו, וגם תהפך יתהפכו עלינו המסכות והיו לנו לאכזב ולמפח נפש... קול השופר אשר קרא לדרור, לאחיה ולשלום בצרפת כחצי המאה הששית ובארצות אירופה התיכונה בראשית המאה השביעית, הקריש עלינו מלחמה ואנהנו לא ידענו ולא נזהרנו — מלחמה על כל קדשינו הלאומים, על לשוננו ועל ספרתנו ועל תורתנו ועל כל חמדינו, אשר היו לנו מימי קדם, כי הנה זה גורל ישראל בעמים: צרת היהודים או צרת היהרות...

קול תרועת השופר נשמע בארץ צפון לפני שנות מספר, וגשמה בשמחת הגוי כלו — ובטרים יאסף הד הקול והנה נתפכה לנו התרועה לשברים והתשועה לשואה ומשואה... ועתה מקרוב השמיע השופר את קולו בארץ המזרח, קול קורא לחפש ולמשפטים צדיקים לכל יושבי הארץ לעממיהם — וליהודים היתה אורה ושמהה בשמחה כל הארץ. ואולם מי יודע את אשר יגיע אלינו בפעם הזאת אם נתרפה לעשות גם אנהנו לכיתנו ואם נוסף לחבק ידים ולהסתכל על כתף אחים כמשפטנו ולכטוח על הזכרון, אשר יזכרנו לטוב ביום טובה! אהה, כי נסכה עליו הגלות הארבה רוח תרדמה ותרפה כל ידים ותרכא כל רוח ותמוג כל כה-לכב, ותהיינה עינינו תלויות לרוחתנו אך אל הסר לאומים או אל נסים אשר יעשו משמים בלי יגיעתנו וידינו נטויות לעשות ולהלחם ולהביא

ופנה לבעלה בהרון אפה ונערה בו: "הא לך פרי ביה"ם היהודי!"

לפני חג השבועות שב שמואלוביטש הקטן מביה"ם ושאלה כפיו, איך תעשה אמו את חג השבועות. "שופט אינו צריך לשבועות!" נערה בו אמו והזהירה, שלא יוסיף עוד לשאול שאלות הבל באלה. והקטן שמר את הרבר.

שני ימים לפני ראש השנה עמל המורה העברי, להסביר להלמייריו את ענין ראש-השנה, יום הדין, הקיעה שופר והרגם להם מעט מהתפלוח הרוממות ובסוף למדם, שבערב הראשון של החג יכרך כל ילד את אבותיו בכרכה, "לשנה טובה תכתבו!" ושמואלוביטש הקטן אמר בלבו: אני במובן פטור מזה. בערב החג הראשון באו במקרה פקרים נוצרים אחרים עם נשיהם ובנותיהם, לבקר את השופט והטיבו את לבם.

להראות כי בן מקשיב הוא ואינו שיבה מצוה הוריו נכנס שמואלוביטש הקטן אל חדר האורחים וקרא לאמו בקול רם:

"האמת, אמי, כי שופט אינו צריך, לשנה טובה תכתבו?"

פני אמו נתאדמו ובקרכה באש לוחט. נשף חשקה הושם לחרדה. האורחים נחבו מהחת לשפמם. ועיני השופט חשכו ופניו קבצו פארור ולא מבשה, כי-אם מפחד. ירא הוא באמת כסתר לבו, פן יכנסו הדברים מפי הילד אל אוני ה' ולא תהיה לו שנה טובה לפי נבואת הילד...

ישראל הוא, אע"פ שחטא, השופט שמואלוביטש!

ב. אינו יהודי כלל.

ערב ראש השנה, בחוץ לזהמה השמש כאש צורבה. בלכתי על הסדרכה פנשתי ביהודי גכה-הקומה ודל-בשר, פאותיו מעורבבות, הוא מזיע ונושם בכבדות. לבוש הוא מעיל עב של חרף קרוע ובלוע ובידו ספרי סליחה וחבילה צצית, מרבלתו הרלה, ועל פניו הרוזים שוכנה עצבת גלויה.

"מדוע אהה כה עצב ונרגז ר' שמואל משה? אולי אין לך עוד להוצאת החג?"

"הבלים", ענה דלה בהניעו ימינו.

"בודאי חס לך, שלחי קייטא, ואתה לבוש בגדי-חרף כברים?"

"הגכיר אני, ללבוש בכל יום לפי מזג האויר? ומה עוד? הבכל ההענוגים אתענג בימים קרושים כאלה?"

"ועל מה אתה נעצב? אולי חסר לך פרי הדרש לשהחיינו, ר' שמואל משה, דאנה בלב איש ישחנה!"

"בן, בן, מבח, שהחיינו" ענמה נפשי. אבל לא מפני שאין לי לקנות פרי חרש, זוהי דאנה בפני עצמה. אני מצטער על ענין אחר... ננאי הוא, שפל מאר, יהורי בן תורה... ומה יעשו עוד אחרים? בוז ולעג לו!"

"כל דבריך אינם אלא תמיהים. על מי אתה מתכוין?"

"פשוט, מרוע לא תכין? מבית ר' חזקאלי בערישעם אני הודך, יהודי למדן, הלא? בע"ב יפה, ירא שמים, מי זה יכול להכחיש זה? ומי פלל עליו, כי יעשה כזאת? מה תשער שראיתו עישה? גם אם תעמיר על ראשך לא תמצא! ראיתו... אוכל... היום — אבטיה. הוא יושב לו כנעימות וחוהך ואוכל."

"ומה בכך? שאלתי בתמיה, איזה איסור יש באבילה אבטיה?"

"איזה איסור? אתה עושה עצמך הם או הבאמת הם אתה כל כך! מה היום? האין היום ערב ראש השנה? ועל מה יעשה, שהחיינו" כליל ב'?"

"אה, הפסקתי דבורו, צרקה, אבל הרי יוכל לברך עוד על ענבים."

"על ענבים? כבר ראיתו אוכל ענבים לפני שבועים, הוא מתרפא באבילה ענבים. זהו מעשה רע! בכל כחותי התאפקתי, שלא אניר לו דעתי. אינו יהודי כלל ר' חזקאלי בערישעם!"

ג. יהודי שומה.

הולך הוא בחוץ ובה-צחוק מרחפה בין שפתיו. האכתי מאד לרעת סבת צחקו, כי יואל ליב אינו רגיל כלל בצחוק ובפרט בחיץ.

"ר' יואל ליב מה זה תצחק, לפני היום הקרוש, הלא צריבים לעשות תשובה?" שאלתיו בסקרנות.

יואל ליב הביט עלי בתסהון ושאל: "האמנם ראת אתי צוחק? האמן לי, שישנם רברים, שאהה אנוס לצחק עליהם בעל ברחך."

קרבנות מחים. רק למען אחרים ולא למעננו. למענם — קלים אנחנו כנשרים ונבורים כאריות ואנשי חפץ ומעשה ואמץ מאין כמותם; אך למעננו — אנהנו ישנים, הווים, חולמים, ואין עושה מאומה. ובתקוע השופר ביום הזכרון להעירנו משנתנו הארכה ולהזכירנו את כבודנו לפנינו ואת שוממותנו ושפלתנו עתה, את אשר היינו מעולם מופת לגוים אנחנו מלכינו ונביאינו ואת אשר הננו עתה מרושת כל רגל, משלח יד כל פרא אדם ומנוד ראש לקטנים ולגדולים, — אנחנו עומדים ומחפלים בלב ולב:

אלקינו ואלקי אבותינו, תקע בשופר גדול לחרותנו. וסלוי.

מבש"ן.

ענינים מדיניים.

סכסוכי אוסטריא. בכל הארצות, אף בקמנות ושפלות, נדונית הממשלות עם ראשי המפלגות על אדות איזה חוק חדש להקין המדינה ולצרך יושביה ובאוסטריא ששים ופריעים אם יש צל הקוה לממשלה לפתוח את בית ועד המדינה בפראג, לחלק משרות ולבחור ועד ראשי וקומיסיונה. שמחה בזאת שולטת עתה באוסטריא. כי יהיה ועד המדינה בפראג מוכשר לעבודה ורא התעורר האובסטרקציה וכי יהיה אפשר גם לפתוח את מועצה המלכה, לזה אין עוד הקוה. בנחה רוח מיוחד מכשרים מווין, כי יש צד אפשרות לפתוח ביום ב"א לח"ז את ועד המדינה בפראג, והמהלומות והמשמטה והקמטות הקמנות הולכות ומהנברות בכל מקום ומקום באוסטריא בין אשכנזים ומשכים והשלום עודנו רחוק מי ישרונו.

על המצפה.

שאלת הצבא בארץ ישראל.

(מספרנו המיוחד)

ירושלם, ג' אלול. אליה וקוץ בה! יחד עם החפש העהומני נולדה אצלנו היהודים בא"י שאלת הצבא. מאז כבר עבר יותר משנה ועקצה המכאיב של שאלה זו עוד לא נטלה אף במקצה. — בנוהג שבעולם: כל שאלה צבורית חשובה, העומדת על הפרק, באים המופרים ומעלים אותה על שלחן העתונות, מנתחים אותה לחלקיה ומאירים על כל צדדיה עד שתבורר כל

צרכה. אחר כן באים העסקנים הצבוריים ומוציאים מהעתונות את התמצית, המסקנא, בוחרים מתוכה את ההצעות הראויות להשמע, מקרבים את הראוי לקרב ופותרים בזה את השאלה באופן רצוי או משהדלים לכל הפחות להמתיק כפי האפשר את המטרות שבה. — לא כן גורל השאלה הארודה, שאנחנו דנים בה, כי מצד אחד הלא אי אפשר מפני מעם ידוע למפל בגלוי בשאלה זו, ומצד השני מהגלה פה כל הרפיון והרקבון שבעבודתנו הצבורית כביכול. לא רק ההיסטוריה העברית מהדרות שעברו, כי אם גם חיי היהודים בארצות אירפה בימינו אלה יודעים לספר הרבה מקרים יותר נוראים, ובכל זאת מצאו דרך לצאת סן המצר... יאמרו עסקינינו הצבוריים מה שיאמרו, אך אל ינסו להמעות את העם, כי הם חפצים בטובתו, אל ינסו נא לחטט בידיהם הגסות בהפצע הכואב של העם. שאלה בווערת כמו שאלת הצבא אי אפשר להניח אותה בלי פתרון, ואם לא ירשו לה להכנס דרך הפתח, תחרור דרך החלון...

אך איך שיהיה, הנה עובדא היא, כי השאלה הזאת לא העמדה באופן רשמי על הפרק. בסטתרים מתלכטה השאלה כלב כל יחיד, מוגיעה את סחו עד לכדי דכרוך הנפש ואינה נוהגת לו מנוח. אין מי שיראה להעם את הדרך ילך בה ואת המעשה אשר יהיה לו. בחוץ עומדים כנופיות כנופיות של יהודים חורים ונבהלים ומתלחשים בפחד על-אדות ה"גזירה" החדשה, אין לאנשים האלה שום הגיון בזה וכשהם באים לדון על שאלה זו הם מערעבים בה הרבה דברים שלא טן הענין, אך על פי אותות הפחד הרשומים על פניהם והטין הרציני נכר, כי הענין המדובר קרוב ללבם ונוגע לחייהם ממש. — אני נגש אל חבורה אחת, עושה אוני כאפרכסת. ופהאם נעויתי משמוע, הרגשתי כאלו הכו בחרפה את לחיי. מה היה? מה קרה? במטותא טבס קוראים, אל הספרו בנה, אל תנידו באשקלון, פן... מכל הערבוביה הפראית של דברי המשוחחים הוצאתי מסקנא אחת נוראה ואיומה כחיינו בעצמם. לברוח. . . . .

נהרא נהרא ופשטיה. אצלנו בצורה זו, ברוסיא בצורה אחרת. גם שם משהמטים היהודים מעבודת הצבא. העתונות הליברלית והיהודית משהדלת בכונה רצויה לגול את האשמה מעל היהודים ולבאר את המספרים המבהילים של ההגירה היהודית על ידי גורמים כלכליים בלבד. הדברים האלה מכוונים בעיקרם כלפי חוץ, כלפי העולם האי-יהודי. אבל ביננו לבין

עצמנו הלא נודה, כי דברי מהנגדינו במקצוע זה הם אמת מרה...

אך אחרי כל אלה אנחנו מרגישים, כי הצדק אתנו. הצעיר היהודי ברוסיא משולל אור, משולל זכויות, נדחף ונענה, איננו חפץ — ובצדק — למלא את חובתו לארץ, שהיתה לו לאם חורגת, איננו חפץ לשפוך את דמו בעד ארץ, שאחרי כן לא תהיה לו זכות הישיבה עליה (מעשים שהיו). מה יספרו היהודי שרמות אוקרינה הגרוכה, המבע הנדיבה שבפנילנד החפשיה, המישורים הרחבים שבפולן, לימה וואטוט? איזה זכרונות יעירו כקרבו הררי עד שבקאוקז הפראית, השמים האפורים והזועפים של סיביר הקרה, ערבות הקרח של סאחאלין הרחוקה? פרעות... הליות... קישיניב... שידליץ... ביאליסטוק... הנה כי כן טובנת העובדא המזורה, כי היהודים ברוסיא משהמטים מעבודת הצבא, פשוטה בתכלית הפשטיות, אך תחת זה לא מוכן כלל וכלל החיון הזה פה בארצנו, הממשלה התורקית לא הבדילה כידוע מעולם בין היהודים לעמים אחרים והנתינים היהודים נהנו מכל הזכויות כמו יתר האזרחים העתומנים ובכ"ז... חידה האחנונו לזכר הרעיון, כי אחרי חצי יובל שנים של עבודת ישוב בארץ, אחרי עשר שנים של עבודה חנוכית קולטורית באנו לידי כך, שהסעיף החשמאי על דבר עבודה הצבא הכללית יחשב בעיני העם להיות נורא, שצריבים לנוס מפניו למקום שהפלפל השחור צומח. ולמה זה תקענו והכרנו על בגרותו המדינית של העם? למה נתעונו להאמין בשוא, כי האילופנט היהודי שבארץ יהיה לעמוד אש, למירה דרך להטהגרים החדשים שיבאו הנה בהמונ? אין זה כי אם חלום נורא חלמנו. העם לא הלך מעולם אחרינו. איזה חיץ ברזל מבדיל ביננו ובין העם, ובשעת עיון וחשבון הנפש עלינו להודות בדאבון לב, כי גם אנחנו המשכילים העברים עזרנו לא מעט להקמה החיץ. רחוקים מהעם, ביחוד משרותיו הרחבות, שפכנו במשך עשרות בשנים לעג בטים על כל הקדוש והנשגב באומה. שאיפות ומגמות העם היו זרים לנו. בצערנו לא השתתפנו ובשמתנו לא לקחנו חבל. וגם אחרי כן כשהחיים, שאינם נושאים פנים לשום רעיון שנתרוקן מהכנו, טפחו על פנינו בכל אכזריותם האיומה והכריחונו לרדת מעל מרומי האולימפוס ולבוא אל העם, לא שמנו לב אל נשמת העם ורוחו, כי-אם באנו אליו ברעיונות ומושגים זלים לקוחים בהקפה טחוץ למהנה ישראל. דאינו שבעולם הגדול מהיטרים בלאומיות ודמוקרטיז, ובכך: שמח ישראל

רחמים, שיתן ה' שנה טובה, שנת חיים, שנת פרנסה, שנת בריכה לבל הנוים בכל העולם.

פעם פנשתי בברוך גוי ושאלתיו, אם אמת הדבר, שאומרים עליו, כי הוא מהפלל בעד כל העמים?

„אתה שואל אם אמת הדבר? הדבר חדש הוא לך?”

„אולי טהם פרנסתך באה?”

„טהם? הלא משמש אני בבית התפלה ואיך אני חי טהם?”

„ולמה לך לההפלל בעדם?”

„למה? שאל ברוך בתמיה ונאנח במטריות, אם

תבא איוו צרה עליהם, על דאש מי החול? הלא על ראשנו? אם ישתמה אחד מהם, את מי ירגום באכנים ובבוץ? הלא אותנו? הגע בעצמך, אם ירהג אחד מהם ואין יודע מי הרוצח, את מי יאשימו? אם ימבע אחד מהם בנהר בתשעה באב, על מי יאמרו בי שחמו לכבוד הפסח? אם תבוא עליהם מצוקת רעב, דם מי יזוב בחוצות באיוו ארצות? רבנו של עולם עוזני ושלח ברכה והצלחה, חיים ובל טוב לכל הנוים בכל העולם וברכם בשנה טובה ובפרנסה טובה אמן ואמן!”

לא הפסקתי את דבורו, ששמף מפיו מתוך התלהבות. רושם חזק עשה זה עלי ומאליהן פרצו המלים האלה מפיו: יהודי אמת! הוא זה ברוך גוי!

אני משכתי בשרולו: „יהודי בלא! משנע? מטרף? טעות גוי! חלום שחור! מה אהה עושה?” יוסל סאשים הביט עלי בכעם ונהם בלחש: „גוי, גוי, יום הדין, קדוש השם, יודע מחשבות, מעות זויס” ומטר לערל את חמזת הבהרים. חא, חא חא, השמעת מעולם שגעון בזה? מעשה יהודי! האין לו מקום יותר נחוץ לכתרים האחרים? האין שלש „כפרות” טובות מזה? או אינך רוצה להנות, קנה נרות לביהכ"נ, זוהי עב"פ תכלית! והוא הולך ומפסם את עשו. יהודי שומה הוא יוסל סאשים!”

ד. יהודי „גוי”.

„ברוך גוי”, בן שמו וכנויו בכל העיר, לא לפי שהוא איש חזק ובעל גוף כגוי, ארדבה, יהודי דל-בשר, קטן הקוטה, ורפה-כח הוא ברוך זה. גם לא בשביל גסותו ובערותו יבנהו כן, להפך, אינו עם-הארץ בלל, הוא יודע פרוש המלות, שומע בכל שבת את המניד לומד עין יעקב ומדרש ו„פרק”, אם הדבר אתו איוו חקירה לא יבטל ג"כ. בבנוי „גוי” זכה יען הוא מחפלל על הנוים ומכרנם תמיד בפנעו באיזה ערל. וביחוד בבוא ימי הסליחות הוא מברך בל ערל בבתיבה וחתומה טובה. והערלים מכירים איתו ויודעים, כי ברבתו היא בכל לב ונפש והם מחכים לה ויש בהם שידמו, שלא יוציאו שנתם אם לא יקבלו ברכת כוח"ט מאת בורקא „חצי הרב”. היהודים שכנוי בביהביע מספרים, כי בההפללו בימים הנוראים בעד ישראל בתפלתו, הוא מוסיף גם תפלה על הנכרים ומבקש

„על מה כונתך, ר' יואל ליב?”
 „לא כלום. הלא ידעת את יוסל סאשים. אך מה זה יש להביר? בקצן גדול ונורא. הוא לוח זהובים אחדים והולך לימי השוק וקונה ומוכר ומהפרנס ברחק עם אשה ושלושה או ארבעה ילדים. הבה אספר לך מעשה שמות, שראיתו עושה זה עתה. עכרתו עם רע-המזל הזה ודברנו. על מה מרכרים עתה? מסתמא ע"ד חזנים. הוא הבטיח לי, כי הנא כנגדל הוא הטוב שבחזנים ויכול היה להיות חזן בביהמ"ק ואני אמרתי, כי הנא מנדל יכול לההפלל אולי בבית האסירים וכטיב לההפלל הוא רק ר' צדוק פערלס. „ר' צדוק פערלס? חא, חא חא, הוא יכול להיות סנקה הנעלים אצל הנא מנדל!” לעג לי יוסל סאשים!

„ובעסדנו נשקעים בכוח חס עד שקרוב היה בטעמ, שנבא לידי מהלומות, ראה יוסל סאשים מציאה טרחוק. פניו ארו והברתי בו, כי אושר גדול מוכן לו וכאד ההאויה לראות סוף הדבר. הוא רץ מהרה אל אבד לבוש אדרת עבה וקורא בכל כחו „איבן, איבן!” איבן נגש אליו בפנים המהים, אמר לו יוסל סאשים: „הזוכר אהה איבן, בי לפני שלושה חדשים החלפתי אצרך שטר בן עשרה זהובים?” אמר לו איבן: „כן, כן”. אמר יוסל: „דחכרו לך אז חמשה כהרים?” אמר איבן: „איני יכול לזכור, כי אז סברתי שורים והרבה כסף היה לי”. אמר יוסל: „דא לך חמשה כהרים, שנתה לי יותר. זה ימים רבים אני מבקשך להחזיר לך, טעות לעולם חזרה, וברוך אלקים שסצאתיך עתה” וברברו כך החב ידו אל צלחהו, להוציא את הכסף.

אל ניה בעמים!... הרקול הריחני הזה הולך ונכשך בכל עבודותינו הצבוריות גם בתקופת החשמה. באותה התקופה היפה, שכל עמי הורקיא הקיצו מהרמהם לראות באור חיים חדשים, הנה עומדים אנחנו ומשתעשעים בפרוזה והבלים ע"ד חפש, שווי, אחה כו' בו, אך קהל גדול, עם שלם איננו סובל כמעט שום שניאות הניונית, שום הבלים חברותיים ולכן פנה אלינו ערף. ההרעו פמפטינים מה זה חפש? שמו! ואם לא, אשפוך עליכם את כל הדיו אשר בעמי. החפש נותן להיתיד את הרשיה הנמורה, חיכולה המחלטה לשלוט בכחותיו העצמיים, להרחיב ולפתחם. מיבן מאליו, שכמו כל דבר ממשי בן גם החפש יוכל לחול רק על רבר שישינו במציאות. אם לאחר יש למשל בית חרשת, או בא החפש ונותן לו את האפשרות לגדלהי. מקורה את הנאי ההובלה לארצות אחרות, אם לאחר יש כברה אדמה נעבדה, או בא החפש מקטין את המסים, והחה זה הוא מגדיל את השלום על ההבואות הבאות מחוצה לארץ כו' בו! אבל חלק ידוע מהחברה שאיננו יודע, כי אם את חם הקולקל וחי' הבטלנות, לו אינו נותן החפש שים רבר חיובי בעת שהצר השלילי שבה הוא מרגיש על כל צעד ושעה. וזה הוא גם כן סוד ניראותה של שארת הצבא אצלנו.

כל עוד שלא התחולל מהפכה נמורה בין כל שררות העם, כל עוד שחיי לא ישנהו מן הקצה אל הקצה, נשחיה לשוא דרכינו על און לא שומעה העם לא יבין אותנו. חיץ הכדול, המבדיל ביננו ובינו, יעמוד בעינו ואנחנו נשאר מאחוריו אברים מדולדלים בודדים ועזובים...

פיליטון המן.

איבאן יתהע בשופר.

לשנה טובה תכתבו! אני המחטט מהכבר ומהענג לכשרכם, כי כראש השנה הכע"ל תכתבו לשנה טובה. אם אני אומר מסתמא יודע אני מה אני אומר. הרי הדבר הלוי בי, בי זכיתי להמציא המצאה נפלאה, אשר על פיה אהקן את כל רבני חיינו ואסקל את כל אבני הנגף, אשר עמדו לשמן לנו עד כה להקין צבורנו האמלל. את שימתי בניתי על הכלל הישן הידוע, שרמותי עליו בגליון ל"ה, שאין ישראל נשמעים אלא לזרים. העמד להם מ"ח נביאים ושמונה נביאות, שיעמדו וינבאו ויטיפו ויזהירו ויהרו וילמדו ויורו ויסבירו וידרכו אנגלית וטורקית — אין שומע! באופן היותר טוב יעשו את דבריהם לשירי ענכים, יתענגו על טוב סגנונם, על חן כעסם הצודק, יהוכחו על השאלות הצדדיות הפתיות: מי מטיב לכהוב ממי ומי שולט יותר בלשון ממי ולמי רוח פיומית יותר מאשר לחבריו, ומי מרבה לעשות שניאות בלשון מחבריו, אבל לשמוע. כלומר לסבור את הענין ולציית, אין איש בכיתו. לא בן אם זר יצוה בחטו, או הכל יעשו אזניהם כאפרכסוה ויקשיבו וידקדקי ויקבלו כל מלה ביראת הכבוד, כלי כל הרתור ופקפוק, לא יתיכחו על סגנונו, לא ידרשי יפי בלשון, לא יבחנו אם יש פיוט ומעם כרברים — הכל קדוש, קדוש, קדוש. לשוא קצף הרכ הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשב זצ"ל על המלאכים הממונים על תקיעת שופר, כאשר לא השמיע שופרו שום קיל כשר, באמרו: "אם אין אני הנון לפני הש"י לתקוע בשופר לפניו יתקע איכן!" ואני אימר רכם: אדרכה, יתקע ויתקע איכן, כי רק בקולו ישמעו יהודיני.

הנביאים קראו כמה מאית שנה השכם וקראו: אל תפנו אל האלילים, כי הכל המה, לא תעשו לכם פסל, כי אין בו תועלת. ואת ההניון הפשוט הזה, שאף ילד כזמן הזה יכול להבינו, לא אבוי ישראל שמוע עד יום גדוהם מעל אדמתם. ומתי שמעו? כאשר באו הפרסים הנכרים ושברו ונתצו ביד חזקה את כל הפסילים בכבל ובארם ובפלשת ונעלו את הגוללים עד בי כושי בהם כל העמים, או שמעו

גם ישראל ולא עשו להם עוד עצבים. מימות מרע"ה עד אחרון הנביאים ומימות הלל הבבלי עד אחרון הפוסקים. נכתבה תורה רחבה מני יום מלאה רינים שבין אדם לחברו ומוסר טוב על התהלכות עם הבריות וישראל המדקדק כמצות לא שמע ולא קים עד אשר התערכו היהודים במערב בגוים ולמדו מעשיהם, אז קבלו את כל המצות האלה — מן הגוים והם מחמירים בהם יותר מן הגוים עצמם, בעוד שהיהודים במזרח, שלא הספיקו ללמוד ולשמע את מצות הגוים, רובם אינם מחזיקים עוד כמצות שבין אדם לחברו עד היום הור. האמונה באלקים ג"כ מתחילים כבר לקבל מן הגוים.

יכולתי להביא לכם עוד ראיות רבות, אלא שאני כורח מפני הארוכות, כי אינני פיטן, דוקי ותמצאו בעצמכם.

יבכין זאת עצהי. כל דבר טוב, שהתפצו להנהיגו בישראל, הנהיגוהו בתחלה בעמים ולא יעכור זמן רב עד שיקברוהו היהודים מהם. חפצכם שיקימו היהודים מצית ציית ופאית? לכו ועשו קנוניא עם בעלי הכסף מאן, הממנינים על חדושי המדות בפארוזי ובלנדון, שיעשו מורה, לעשות ציית על כנפי כנדי הנכרים ולהניח פאות על הצרעים. הלא להם הכל אחר אינו מורה יחדשו. כל אשר היה המורה מורה ומתמיהה יותר, יותר התפשט. מיד תראו את כל משכילינו מקושטים בפאית ארובות ובציית המניעות עד הקרסולים, כי הרי ידוע, כי כל מורה שהחזיקו בה ישראל הם מחמירים בה יותר מהם. רצונכם שהתפוצנה בנות ישראל לנו ראשיתן אחרי החפה, לכו ועשו קנוניא עם הבהולות המזמרות והמרקדות בתיאטראות החשובות בפארוזי, שתגונה ראשיתן ולא תעבור שנה ובל נשי ישראל ודוקא המהכוללות הגלחנה את שער ראשיתן עד שתענוג יהיה להביט. — את אלה אמרתי בלפי היהודים החרדים, הנאנחים והנאנקים על עזיבת התורה ומנהגי ישראל ואינם יודעים לשות עצות כנפשם איך להחזיר את ישראל בהשובה.

וכעצה הזאת עצמה יובלו גם היהודים הלאומיים לאחוז. רצונכם שילמדו משכילי הציניים עברית? לכו והעמידו אניטטורים בתחלה בין חכמי העמים, שילמדו עברית, כמו שנהגו לפני שלש מאות שנה ואת הכסף, שהוציאו על קונגרים עברי, הוציאו על קונגרים אניטרנציונלי, להוכיח לחכמי העמים את סגלות לשוננו העתיקה וספרותה הישנה והחדשה. כמות אני שהמה יקדימו לשמוע בקולנו ממשכילי הציניים והמהבוללים. ואחרי שיהיה הדבר למורה, כמו שהיה לפני ש' שנה, לא יעבור זמן רב ובל משכילינו יקנו להם מלונים וספרי דקדוק וישקדו בספרות העברית יותר מחכמי העמים ע"פ הכלל הנ"ל, כי בהלכות מורה מרדקקים משכילינו יותר מאחרים.

רצונכם שיהנדרבו היהודים לישוב א"י? עשו אנימציה בתחלה בין העמים. אפשר שימהרו אלה לשמוע בקולכם מן היהודים עם קשה הערף ואפילו אם לא ישמעו, אם רק ישימעו חכמי העמים דברי ההלה ושבח על הצינות ומטרותיה ויהנו לכם הסכמות ככתב ידם ממש, מיד יתקבצו כל ישראל סביב הגלכם. ואם תוכלו לרבוש בעלי עסק נכרים לעלות לא"י ולעשות ישם עסקים ולקנות קרקעות, תוכלו לסמוך על סוחרינו ושפקולנטינו, בי מהם יראו ובן יעשי. אל היראו מן הירבו הנכרים בא"י ולא יהיה עוד מקום ליהודים. כי הלא כבר הודעתוכם, שהיהודים מחמירים ככל מציה ממצות הגוים וא"כ יהיו העילים היהודים רבים מהם. ער בה רק אנטישמיות התענינו בצינות, ע"כ לא הצליחה, כי האנטישמיות, מהוך שהם משפלים בעיני יהודים בקביעות, הם נחשבים בנדין זה ביהודים.

רצונכם שישלחו היהודים ציר יהודי לועד מריני אי למועצה? אל תעשו אנימציה בין היהודים, כי ישמעו בקולכם כמו בקול הרב. בין הנכרים ממפלגה אפוזיצית במקום שהם תקיפים עשו אנימציה והם כלי ספק ימהרו לשמוע בקולכם מן היהודים, לבחור ביהודי. ואם הם יהפצו בו, אז רעות היהודים כמחוחות. ואחרי בן תוכלו להתפאר, כי כל היהודים הכירו לאומותם והם הולכים אחרי מנהליהם הציונים...

אני מהנאה בהמצאתי זאת יותר מממציאי הכנפים לאדם וספינות האוויר ויותר מקוק ופירי, מגלי הציר הצפוני. כי המציאתיהם ראיות לכפרות, הן להלכה ולא למעשה, שום השועה לא הכיאו לעולכם. (כתחלה יראתי מאד, שמא יבא ישראל וזנביל בהצעה, כיסוד מדינה יהודית איטנומית על ספינות האוויר או על הציר הצפוני ושם בידוע אין ארץ זבת חלב ודבש כל כך הרכה כמו במדבר סהרה. אך אח"כ התנחמתי בשמעתי, כי ממציא ספינת האוויר ומנלה הציר הצפוני היו יהודים, אז שחקתי. כי כרי לי, שילענו יהודים להמצאות יהודיות ולא יחפצו להשתמש בהן עד שיעשו להם נסים). לא בן המצאתי, היא תוכל להביא גאולה לישראל מכל צרותיהם. ואם תיראו, שאיננו בני ישראל גם בקולי רא ישמעו, כאשר אני יהודי, איצעכם להסית את החסידים ואת הציונים, להכריזו עדי המחטט, כי אני גוי נמור ואז תוכלו לסמוך עלי, שכך היהודים ישמעו בקולי ויהיו נגהרים אחרי וימלא אחרי עצהי. כי בן ראינו, שאפילו החסידים, שאינם נשמעים ישום יהודי, אם אינו מהוך קהלם, נשמעים לגוים נמורים, למשל בענין בתי-ספר עכרים, כחירת צירים לבתי המועצות, אנודות הקהלות ועוד ועוד, וגם הציונים אינם נשמעים למנהליהם, אלא אם הם או עב"פ היו מהבוללים נמורים וכמנהגי חיהם עודם מהנהנים בגוים.

הבלל: אם התפצו שישמעו היהודים לקול השיפה, המכריז להתעורר ולעשות תשובה, לכו וצעקו: אי בן יתקע!

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. (הקנות חרשות), חסיד נור בעירנו נבנו כרותחין וקכלו על עצמם להשמר גם מן הפושרין. שמוע שמעו כמה תקלות, שנהגלו במשפחות חסידים עקב החנוך הרע ועמדו ותקני כמה הקנות, שחתמו עליהן כל באי כיה הפלחם, לקים עליהם ועל זרעם. אזכיר נא את החשובות מהן: א) אסור לנערות לבקר כתי ספר יותר מביים לאזרחים כעל שבע מדרגות; ב) אסור לדבר פולנית בשבת; ג) אסור ללכה אל תיאטר; ד) אסור ללמוד לשון-הקדש; ה) אסור לבחור לקראו כעתינים; ו) אסור לחבוש צוארון קשה על הצואר; ז) ילד מכן חמש שנה ומעלה ילבש כבשה ארוכה. — אלו הייתי אני כאותו מעמד הייתי יועצם, להוסיף עוד גזירה על הבטלה. אם לא ילמדו הבחורים לה"ק ולא יקראו בעתונים, אלא ילכו במל, יצאו להרבות רעה בלי עתונים וכלי ספרי לה"ק; אם לא הבקרנה הבהולות את התיאטר-ואת הגמנויות, אלא הלכנה במל, אז תקראנה דומנים ותשיחנה שיחות במלות והצאנה להרבות רעה, בלי התיאטר וכלי הגמנויות. אבל כמדמני שההקנות במלות למפרע, בי עד עתה נעשו כל הדרכים האלה בהיתר ועתה יעשו באיסור ושלישית יצה"ד תהגבר. כזה"ז צריכים להזהר מאד מהמלת עול על הצבור. בע"כ.

מכתבים מבוסניא *

סאראיעווא. השתוממתי בקראי כהמצפה גליון ל"ד במאמר "רשימיה מסע" מסר ליסר דברי בוז וקלון, שבמא על הרב אב"ד בעירנו ועל נשיאקהלתנו, מבני לחשוב כתחלה דרכו ולשאול מקודם דעתי ע"ז, שיכולתי להדאותו את ההפך ממה שהודיע. א) שקר הדבר, שאני הייתי מיסד החברה "אחדות". הח' ניסדה לפני זמן נשיאותי ורק בראיתי, כי התחילו קטמות ודרכויות בבית הפקודות היכרתי למלא בקשת בני ארצי, לקבל עלי משרת נשיא ות"ל ההנהנה הח' כשלוס וכמישור ומצאה חן גם בעיני אחינו מחוצה

* סופרנו מר שמעון ליסער במעתי בבוסניא נכשל בבני אדם שאינם הגונים, שמסרו לו רבות שקר על אדות הנהגת הקהלות האשכנזיות והספריות ודרכי אנשיהן. ואע"פ שכבר העירונו על מאמרו בגליון ל"ו, אנו מוכרחים לפרסם שני המכתבים האלה בקצור, להסיר לזות שפתים מעל אנשים בגוים וישרים.

הצפוני וכל ספורו כדוי. וקוד מספר על פירי, כי נגב הוא, כי נגב את אוצר מזונותיו, שהצפין לו בדרך. מתוך הודעותיו של פירי לומדים מוקירי קוק, כי פירי לא היה על הציר הצפוני. בכל אופן ידוע, כי היהודי קוד הוא אדם הגון אוהב אמת ואינו חשוד על הונאת הכריות, בעוד שפירי הוא רע מעללים והוא חשוד גם להרוג את הנפש להרבות מהללו ואמנם חושדים בו, כי המית את הכרו, שנשע עמו יחד, הוא אומר שאסון קרה ונמכע.

*

בנות ישראל בשבי. כנודע נעלמה לפני חדשים אחרים נערה יהודית מנית אבותיה בכפר אצל מושד ציסקא ונלמחה בשבי לבית הנזירות הפיליזיות בקראקא. ביה"ד המחוזי כמושצ'יסקא שלח אז פקודות אל בית הדין והם וליציא בקראקא. לעזור את הורי הנערה להוציאה מבית ישכיה. אך ביה"ד הקראקאי מאן לקים את הפקודה. אח"כ נעלמה הנערה מבית הנזירות ומאזלא נודע עקבותיה. הוריה עמלו בדי ריק לחפש אחריה ולא מצאוה. ההשערה פרוכה, כי הנזירות החביאוה במנזר אחר, להעלימה מעיני השופטים. עורך הדין של ההורים ד"ר רפאל לנדא בקראקא רדש מאת בית המשפט להזמין את מנהלת המנזר ולחקרה אנה שחכה את הנערה. ביה"ד לא אבה להזמנה, כי אם שאר אותה בכתב כיראת הכבוד והיא ענתה ג"כ בכתב, כי מקום הנערה לא נודע לה. אז רדש ד"ר לנדא מאת ביה"ד כמושצ'יסקא להזמין את מנהלת המנזר והוא ענה מענה תמוה מאד, כי אין חובתו לעמיל בזה ולהזמין עדים. מענה כזה מאת ביה"ד אוסרני לא נשמע עוד. נערה, שלא מלאה ימיה והיא ברשות אביה, נגנבה ואין יודע מקומה וככל אופן כרוה הוא, שירי זרים שולמות בה למרות רצון אביה ובתי הדין האוסטריים, המחויבים ע"פ החוק להשגיח על בטחון החיים, אינם רוצים אף לחקור ולדרוש, מי הם גונבי הנפש ומה הם רוצים לעשות בה. ד"ר לנדא שלח ערעור על הפסק הזה אל ביה"ד דגלילי כפרטיסלא ולא נודע עוד אחריתו.

כאשר החילות לנפול. אנד שברם של "אגודת אנשי רוסיא דאמתים". שתי מכות לחי חדשות השינו זה עתה מן הצאר ניקולאי עצמו, אשר רק אליו נשאו תמיד את נפשם ואליו היו מגישים את בקשותיהם ודרישותיהם. כדלגם על כל דפקידים והנציגים והמניסטרים. שתי בקשות נכנעות הגישו אליו בימים האחרונים: (א) לגרש את הסוחרים היהודים מהמדרגה הראשונה, שהתנגכו למוסקוא בשנות המהומה ולפי גזירת הצאר אלכסנדר השלישי אסור ליהודים חדשים אף בעלי זכויות לכוא לגור במוסקוא; ב) לפסור את רכס ד"ר דברובין מלכת לעמוד לדין לפני שופטי פנילנד על שכרו רוצחים לרצוח את הפרופסור הדזנשטיין ולהעביר את דמשפט לרוסיא עצמה. בשתי הבקשות לא אבה הצאר להכריע בעצמו, כי אם מסר את הבקשות אל המניסטרוים, שרק הוא אחראי בעד כל. והמניסטרוים אחרי מועצה ארוכה דחה את שתי הבקשות והצאר הסכים על ידם לפני המן חפו. לדבאיש ריח האגודות הועילו גם מעשיהם הפרטיים המגונים. זה עתה נמסר מנהל האגודה בקורסק לב"ד של ענשים על אשר אנס יכרה קמנה ואה"כ הרנה.

הגולים לאמריקה. כחדש יולי הושכו רכ"ז יהודים מהגולים לאמריקה מחוף ניו-יורק. בחדש הוא כאו לאמריקה 8155 גולים יהודים. מהם 6030 מרוסיא, 1080 מאוסטריא, 644 מאנגליא, 261 מאונגרי, 151 מרוסיא, 106 מטורקיא, 65 מאשכנז, 42 מצרפת ויתרם מיתר הארצות, עוזר חדש לציונים. האנטישמי האונגרי הזקן וויקטור אישטווצי, שעמד לפני כ"ה שנה נימי עלילת מיסא-עסלאר כראש צוורי ישראל, התעורר עתה שנית לעסוק בעניני הצבור. הוא מיסד מפלגה אנטישמית חדשה להציל את אונגרי מחרפת היהודים ומהרפת חכה ליהודים. הסעיף הראשון בפונגרמה שכו היא יסוד מדינה יהודית בפלשתינה. הוא מתפאר, כי ענין הציונות המדינית היא המצאתו, כי כבר לפני כ"ה שנה עשה הוא אגיטציא, לפעול על המניסטרוים האוסטריאונגרי לעניני החוק, שישתדל בין הממלכות, שיחזירו את פלשתינה ליהודים ליסד שם ממלכה, והציונים נגבו, לפי דבריו, את הפרויקט מידו. ראשית מעשי המפלגה החדשה תהיה לדרוש מאת

ללקט מלים מכל ארם ולהוציאן לרשות הרבים, להשפיל כבוד ערה שלמה.

יהושע מנחם שלום.

מכתב מטורקיא.

קושטא. העהונים הזרונים הספרדים מהרבים פה, שנים נוסרי בסאלוניקי, בקושטא נוסד "היהודי" הזרונגי, אבל בקרוב הספח בו הוספה עכרית. משמח הדבר, כי הרוח הלאומי מפעם את כלם והם מראים חכה והכרה לציונות.

בקרוב יספחו יהודים לצבא. היהודים שיעברו בצבא נערכים ל"ב אלף, ובכל שנה יכנסו ד' אלפים. ה"אכיניר" מודיע מסאלוניקי, כי בעיר היא נמצאים 1200 יהודים מכן כ"א עד כ"ג שנה. ביניהם כבר נספחו קצה יהודים לצבא כהור מתנדבים.

כבר הודעה, כי באדריאנופול נקבע יום השוק בשבת כאשמה הרב, שכבר העכירוהו. עתה פנו אלכנים אל הממשלה בבקשה להחליף את ימי השוק שלהם החלים בשבת לימים אחרים, למען יוכלו גם יהודים להשתתף בהם. כי במקומות שיהודים נמצאים יתרכו המשא והמהן והארץ הפריח. עתה נודע, כי בימי עבדאל המיר לקחו הפקידים שחד מירי סוחרים לא-יהודים, לקבוע את ימי השוק בשבת, להפטר מהתחרות היהודים.

בהשתדלות החכם-בשי הכטיחה הח' כ"ח, כי הכונן כ"ם בעדים הקטנות סיליכנא ורימוטיקא.

העהון "נאציון" של ה"קלוב די אינטים" היהודי בסאלוניקי מוכיח את נחיצות אחרות היהודים בממלכה, כי עוד רהוקים אנו מאד מאחדות כל הלאומים. הרבה מקרים בזמן האחרון הורונו, כי נחוצ עתה יותר מנזמן אחר לחבר את כל היהודים לאגודה אחת. עתון ארמני סחרף את היהודים ומגרה בהם את ההכונן; עהונים יונים מפרסמים ספורים לבנות את היהודים; בסמירנא התקוממו על היהודים להכיתם בלי חמם בכפם. עתון טורקי הנערך מאת ציר הפרלמנט כיהב מרורות על היהודים ואינו חושש אף להביא עלילות שוא. אמנם אח"כ נראות מחאות על זה, אבל הרושם נשאר. לכן נחוצ, כסיום העתון היהודי, להקהיל קונגרס של יהודים מכל הממלכה, להניח יסוד להסתדרות כלליה. "היהודי" ועהונים לאומיים אחרים מביאים מאמרים, להוכיח את חשיבות שפת עבר בתור שפה מחברת את כל העם היהודי בכל הארצות ומקרבתם. מעולם לא עלה על לבות היונים והארמנים, שגם הם מפורזים בכל הארצות, לעזוב את לשונם. רק עתון יהודי אחד בעיר הממלכה מרכיץ דעת המתבוללים, כי חובה על כל היהודים להיות רק עהומנים. אבל הרוח הלאומי הולך ומתפשט, נוסדות חכרות להפצת שפת עבר ולחליץ עצמיה.

יעקב פרחיה.

מכרוב ומרחוק.

שונות. השולמן מולאי הפיר ממדוסה נכנע לפני צירי אירפה והכטיח, כי מהיום והלאה לא יענוש עוד את שונאיו באכזריות. — מלך פרם, שהעבירוהו ממלכותו הלך בגולה לרוסיא אחרי שהחרמו כל נכסיו והממשלה לקחה כל בלי מחמדיו ושלחתם לפארוז למכרם, וכעד זה קצבה לו סכום כסף קבוע ככל שנה לבלבלתו, בתנאי שאם יתור לשוכ למלכותו פטורה הממשלה משלומים. — ממשלת אוסטריא אסרה כל תהלות ותשכחות יתרות על סחורות. כל סחורה שנאמר עליה שכה שאין בה אסורה להמכר וכן סחורה שמחירה יותר משויה. — רוסא איטלי המציא תרופה לחולי החולירע. הוא מוציא מכשר החולים דם מלא כצילי המחלה ועושה ממנו ציר להרכיבו ככשר חולים אחרים. וכזה המעיט את מספר המתיים. — החצי. — הריב בין מגלגל הציר הצפוני קוק ופירי התפתח לשערוריה מאוסה, פירי, מתוך קנאה כקוק שקדמהו הוא מוציא לעז עליו, כי שקרן הוא ולא היה כלל על הציר

לה והם מתיחסים אליה באופן רצוי. ב) לא ראיתי מעולם שום סכנה לנו מצד ה"אארפדים" פה וקא התכונתי מעולם לערוך קרב עם העדה, חפצי היה דק להרים את ערך הגליצים ע"י הסתדרות נמוסית והרכותית וזאת עלתה כיד. ג) שקר הדבר כי הניח מי שהוא מכשולים ביסוד הח' אדרכה רכ קהלתנו ד"ר וועסעל כיקר רוחו ואהבתו לכל בני עדהו נשא נאום לכבוד יסוד הח' והרים על גם את מטרחה הקדושה ונהן לנו ברכתו כפני כל הקהל מחוץ לחכותנו, כי השנשג האגודה וכו'. ד) הנני מעיד בתור עד ראיה, כי הרב מגדל את בני קהלתנו יאהבה את היהדות ואת לאומנו ואת כל קדשינו. והראיה כי כל תלמידיו ככה"ם פה הם ציונים נלהבים והם מתאספים בכל שבת בבית הח' "בני ציון", לקרוא דברי ימינו וספרינו. הן יוכל כל אדם להוכח מזה, כי כהוך הסטירנטים כאוניברסיטאית זוזן ואגרם בני בוסניא מלאים רוח לאומי יוהר מכלם ואיך יויד איש להוציא רכה על רכ בזה, כי הוא מגדל את תלמידיו למיעה! ה) כעסקי כיסוד אגודה "בני ציון" היה הרב הראשון, שנהן ידו לה ושלם תרומתו לכל השנה מראש. ובפתחת האגודה נשא מדברותיו בהתלהבות בשבח הציונות. ו) כדבר ביהכנ"ס לא הרב איש כזה אם אינו מלא מתפללים בשבת. הוא לא יוכל להקן בזה מאומה. הנאי האנשים והמקום גורמים. ז) שקר הדבר כי ראש הקהל מדבא את אחיו הגליצים. הוא אמנם אוחו רסן השלטון כמרץ, אבל לא ביחוד נגר הגליצים. הנהגתו היא בלי משא-פנים והצליח להכניא סדרים בקהלה. וכאשר נפרוק מעט עול החובות מעל צוארנו ניסד גם כ"ם עכרי. ככל אופן אין סבה לכנות פה איזה אדם "מושקה" ומתבולל, כי אין פה ככל אומה שלמה, שיחפצו היהודים להתבולל בה. אסון כרזי היה אלו התנהגו היהודים פה בחנופה לאחד הלאומים הלוחמים כמרניה. אנו חיים בשלום עם כלם, אבל אינו מכבדים אחד על רעהו ואי אפשר כלל להתבולל פה.

חיים ווייצנער סאראייבו. בגליון ל"ו כקרמר ליסער און ערתנו הספרדית והשתוממתי, איך מלאו לנו לפי-סם דברים כמיים ומבטולים, מה שלא ראה ולא ידע. דכים הבאים אל ארצנו וכלם, ישחקו וילענו על חולם החלום, אשר כן לילה היה בעירנו ומתימר לדעת מוצאנו ומובאנו. הוא כותב שם, כי בשדרות הכינונים הכל כלפנים, את בניהם לא ישלחו לב"ם, כ"א כחדר אפל צר יבלה הנער ימי נעוריו. בעירנו אין כלל "חדר" להשכ"ר, כי אם בית ה"ה בנוי לתלפיות וכו' מ"ז חדרים מרווחים לרוח ההיגיינא. נסכיהכ"נ מודרני כהובו, שהוצאות בנינו עלו ליותר מסאת אלף כהרים וכו' לומדים מא"כ עד ש"ם ופוסקים וגם שפ"ע. וחדר אחר מיוחד לחכמי העיר, הלומדים שם איזו שעות כיום ש"ם על הסדר בעיון. גם שפת המדינה ולמודים אחרים לומדים בד' מחלקות בבית הזה. = אמנם אמה היא ש"מועט קטן הם אמידים ועשירים", אבל שקר נמור הוא, שלא ישימו לב לאחיהם האכיונים. אם אבא לדבר על רוב עניינו המחזרים על הפתחים ומקבלים כל צרכיהם ועל כמה ביסודי צדקה וחסד שבעירנו, אע"פ שעשיריה מעטים, יקצר הגליון מהביל. אזכירה רק אחד המוסדים הראשיים, כמו ה"כיניבולנסיה", שנוסדה לפני י"ח שנה ונוהנה המיכה קצובה ככל חדש לוקנים והשושי כח וה' אלפים כתר היא מוציאה להזקק נערים נצרכים כביה"ם וקהלומרים בערים אחרות. — גם ע"ד שאלת הרב לא כתב נכונה. הוא אומר, כי הח' רומאנו דורש ככל שכתב כדברים נלהבים נגד כחירה הרב הצעיר החפשי למפקח על הרה וכובה כדמעות על ירדות התורה. הח' רוסאנו דרש רק פעם אחת כחול ולא כשכתב ומאותי היום לא הוציא הנה מפיו וקול הכבי לא שמע רק האיש הסניד למר ליסר, שספר הדמעות ושמן כנאדו עד שמסרן לידו. — גם הוציא לעז עלינו הספרדים, שאין בהוכנו איש אשר ידע לדבר אף מלה בשפת קרשנו. ה"ל יש ויש עמנו כמה וכמה אנשים, הכותבים צחות כלשון העברית. — מעתה אל ירהיכו המבקררים את ארצנו

הממשלה האונגרית, לאשר ית תקנות החברות הציוניות ככל המדינה, שהממשלה מבטלתן כאלו אינן ואינה רוצה לקיים את תקנותיהן. — הציונים יודו לו בכל לבם על טובתו ועזרתו ומחלו עליהן, כי אין שטן גדול להם באונגן מעזרת האנטישמים. כי עתה לא יחפון שום יהודי לשמוע אף את השם ציוני.

ענש בהן אנטישמי. בזמננו באונגן חרץ ביה"ד המחזוי על הכהן דנוצ'י ריילע משפט לשלם קנס ת"ק כתר או לראסר לכ"ה יום במשטר, יען הסית את העם ביהודים ופגע בכבוד רופא יהודי.

אלף ילדי יהודים בידי נכרים. בכנויפסט התאספו ראשי הסתדרות הקהלות הנאורות, ראשי הקהל וראשי מוסדות צדקה, להועץ ע"ד הילדים היהודים, העומדים תחת מסה ומשלה. אלף ות"ק ילדים יהודים, שאין להם הורים, עומדים תחת מסה הממשלה ואלף מרס נמסרו לידי נוצרים לגדלם והם מגדלים אותם בתור נוצרים. האספה כוננה ועד, להשגיח על הילדים ולהשתדל למסרם בידי יהודים וספה להוסיף לממשלה את ההוצאות היתרות, שחנוך בידי יהודים ירוש יותר. הנהגת הסתדרות של הנאורים הזמינה גם את הנהגת הסתדרות של הקהלות החרדות ולא אבו לבא. כי — כל חדש אסור מן התורה ולהציל אלף יהודים מן השמדה, הלא הוא דבר חדש, שאינו מפורש בספרי הפוסקים, לכן אסור למסל בו.

הילונר. החברה להגן מפני האנטישמיות בוויין פרסמה שוב כתב-תלונה על החמס הנעשה באוסטריא ליהודי לאופולד הילונר. היא מוכיחה בכל פרטי המשפט, שאין ממש בו וכי היזנר הפ משפע, אין שום ראיה ושום סבה לחשוד בו. השופטים עמרו תחת השפעת הצוררים בוויין והחמון המשכני, ששאף נקמה ביהודים ועותו משפט. כל היסוד שעליו נבנתה האשמה, הוא מקל, שנמצא סמוך לפנר דנערה וקהילונר היה פעם מקל דומה לזה. אבל אצל הפנר נמצא גם סנור של כנאים והילונר מעולם לא היה בנאי ולעמת זה היה אחי הדנערה בנאי ויש רגלים לדבר, שהוא הרוצח בגלל ירושה. אבל לחשר הזה לא שמו השופטים לב. כמשפט השני בפיוק נאשם ברצח שני ולרצה הזה אין אף צל ראיה בעין המקל ובלי שום ראיה ועדים נחרע משפט מות על יהודי. ובכרבים פורמליים דוחים את הבקשות על בדיקת המשפט, שאפסותו גלוי לבל. אינם רוצים לעשות עתה שלא בדיון, לכחון משפט מות, שבלו נעשה שלא כדיון.

הצעה לתקון חקי היהודים ברוס'יא. כאספת מפלגת האג'טובריים (הרוצים בקיום חקי החרות של אכטובר 1905 בשלום) ברוס'יא יתוכחו גם על שאלת היהודים, הציר פלושב מציע. כי לבטל את תחום המושב בזמן הזה אי אפשר. אך יש להרחיב זכויות היהודים בתחום עצמו, להתיר להם ליסד קהלות, לבטל את מכס הבשר הבשר ולתת להם רשות הבחירה למועצות הערים וקהל תיר לכניהם ללמוד בכ"ס בלי הגבלה בתחום המושב.

המרת הדת אינה כועל'ה. המניסטר להשכנת העם ברוס'יא פקד, שכני היהודים שימירו את דתם מעתה בבדי להתקבל לכתי-ספר נבואים לא יתקבלו רק במספר שמתור גם ליהודים להתמכר.

נחמת הצוררים. עתוני דצוררים ברוס'יא מתפארים כי בעלי בתי החרשת היהודים כפלכי וויטנסק ווילנא שלחו את פועליהם היהודים וקבלו כמסומם פועלים נוצרים, כי הפועלים היהודים הם רבולוציונרים ואינם מוכשרים לעבודה.

שרפת נפשות. רבנע היהודים בלנדון פרצה תבערה בכילה בבית הסוחר היהודי ליפמאן, הוא ואשתו, שישנו דמשה, קפצו בעד דהלונות ומדנערות המשרתות שישנו למעלה, נהרנו שדש בקפצן בעד החלונות.

צדקת צוררינו. במועצת הממלכה באשכנז יש ציר אנטישמי ושמו ווילהלם שאה, ראש אנורת עוזרי המסחר האשכנזים, שנמרתה היא לכבוש את המסחר מידי היהודים וכבלי תת משרה מסחרית ליהודים. הוא בתב הרבה בעתונים ובחברות בנגות היהודים וכנה אותם מוחרי נפשות ונואפים. עתה נגלה הוא עצמו בתור נואף מנונה וסוחר בנפשות. ע"י מודעות בעתונים רצה לצוד נשים נכריות. לזנות עמקן בהסכמת אשתו. בישוויץ יש לו בתי זונות. אחת דנערות, שנמלטה מרשתו, גלתה את

חרפתו לפוליצ'יא בהמבורג ונאלץ למחול על המנדט בפרלמנט.

פעולת נשיא הציונים בטורק'יא. כפי ידיעות שבאו בעתונים השיג נשיא הציונים דוד ולפזון הבטחה ברורה אחרי מ"ס ארוך, להושיב לע"ע עשרת אלפי בתי אבות יהודים בפלשתינה ובסור'יא. ההכנות לזה תעשינה בקרוב. הידיעה הזאה אינה אלא תמוהה. כי קשה להאמין, כי הושג רשיון מיוחד מאת הממשלה הטורקית על הושבת מספר מוגבל של יהודים. מעשה כזה היה ראוי לממשלת יחיד, אבל לא לממשלה קונסטיטוצית. אם בטל איסור הכניסה כאופן רשמי אז אין הגבלה. הלא גם עתה בשעת האיסור אין מגבילים, כי כל יהודי, אע"פ שהוא מקבל פתקא אדומה כבואו לא"י אין מפריעים מנוחתו ואין מגרשים אותו.

דבש לראש השנה. וואלף: מדוע אוכלים דבש בראש השנה? — בער: כי דבש הוא ר"ת, דאי באזשע שמשענשעשע.

מנהג הסידים. בער: מדוע נוהגים החסידים שלא לומר כחזור הרבה בימים נוראים? — וואלף: מקרא מלא הוא: "אין כחזור ליראיו". כ. ה.

משרה הכפרות והכרעים.

חמשת הענויים ביום הכפורים.

שנינו ביומא (פ"ח מ"א): "יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשיש המטה". ובתענית (דף ל'). אנו מוראים: "ת"ר כל מצות הנהוגות באבל נוהגות כמי באבל, אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשיש המטה". כיוצא בו שנינו (תענית פ"א מ"ה): "הגיע ר"ח כסלו ולא ירדו נשמים כ"ד גזרין שלש תעניות... עברו אלו ולא נענו כ"ד גזרין שלש תעניות אחרות על הצבור, אובלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובת"ה". דומה לזה אנו מוראים (מסכת שמחות פ"ו): "אבל אמור לקרות בתורה... ואסור ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובת"ה". הדמיון שבין ארבע הלכות אלו בנוגע ל' ענויים מביא אותנו לידי השערה, כי אחת מן ההלכות האלו היא מקורית וקדמה לבלן והיא היתה לחותם תכנית, אשר על פיו התפתחו יתר ההלכות. נחקור נא אם השערה זו צודקת ואם היא צודקת, לאיזו מן ההלכות הנזכרות ראוי ליחס הקדמה. ודנה שנינו (ספרא אחרי פ"ח ג') וכיומא דף ע"ד): "ומנין שיום הכפורים אסור באכילה" ובשתיה וברחיצה ובנעילת הסנדל ובת"ה ת"ל שבתון שבת" (ג') אלו היתה איפוא המלה "שבתון" באמת המקור ל' הענויים של יום הכפורים. אז היינו מחישים, שענויי יום הכפורים על כל פנים קדמו לענויי ת"כ ולענויי תענית נשמים, מאחר שתענית ת"כ לא הונהגה עד אחר חורבן בית ראשון ולאחר מבאן זמן רב לא נזכר אף אחד מ' הענויים, בעוד שענויי יום הכפורים מקורם, לפי האמור, בתורה. אולם כל מי שיש לו מוח בראשו יכיר, שהמלה: "שבתון" לא תוכל להיות המקור ל' ענויי יום הכפורים, אלא אמסכתא בעלמא. ולפי זה גם ד' ענויי יום הכפורים הם ענין שהחכמים תקנוהו או שנשתרש לאט לאט בקרב העם בזמן מן הזמנים ויובל היות שלקחו לדוגמא מנהג הנהוג כבר ועל פי תכניתו יצרו אותו ושכללוהו. והנה חגיגת היום העשירי לחדש השביעי בתור יום הכפורים, אף שהיא מצוה ממצות התורה, לא נזכרה בכל התקופה הארוכה מימות יהושע עד גלות בבל ולאחר מכאן. אולם כ"ז נוכל לומר בענין זה: לא שמענו אינה ראיה. כי הלא כן אין אנו מוצאים במקרא

מקרב ולב עמוק הנני מברך את אבי אהובי עמ"ר מר נתן מאיר ווענער במחילעני ואת אמי היקרה מ' עמא בכתיבה וחתומה טובה ובכל טוב עד כלי די. א. ב. ווערנר — וויין. את קרובי וחברי וכפרט את חברי "השחר" הריני מברך בשנה טובה ומבורכה. יעקב גולדשטיין — יסרא. זאב ווייך ורעיתו ביגילניצה מברכים לראשית השנה את כל קרוביהם ומכיריהם בכוח"מ ושנת גאולה. כרמיסים לא ישלחו. בשנה טובה ומאושרה אברך את כל הציונים ואת כל קרובי וידידי ומכירי בכל מקומות מושבותיהם. ליבוש שורצבדג — סמרי

(1) נקט מלה בכדי, כי אסור אכילה לומדים מ' ועניתם את נפשתיכם, ובגמרא חסרה מלה זו.
(2) בגמרא הגירסא "שבות".

ככל התקופה הנזכרת, שהיו חוננים את חנ הפסח עד ימי חזקיה ואת ראש השנה עד ימי עזרא, חגיגת חנ השבועות אינה נמצאת כלל במקרא. ובכ"ז ברור הדבר, שהיו חוננים באיזה אופן חג אביב. חג קציר. חג אסיף וראש השנה כל הימים ושהיו נזורים תעניות על העם לעת מצוא וקרוב מאד, שהיו צומות קבועים (1) וכודאי ביניהם גם יום הכפורים. אך בכל תעניות הצבור, הנזכרות מאותה התקופה, לא נזכר, כאמור, בשום מקום, ש' הענויים הנזכרים היו נוהגים בהן, אף במקומות שראוי היה להזכירם, אם היו נוהגים, כמו שהוזכרו מנהגים אחרים של תעניות צבור. ישעיה הנביא אמר (ישעי' נ"ח ה'): "הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלבך כאגמון ראשו ושק ואסר יציע?" היתכן שישעיה לא היה מזכיר המניעה מנעילת הסנדל, שהיא ג"כ מעשה חיצוני לו היה הסנהג הזה נוהג בצומות בימים ההם? מימי אחרשוש מסופר, שכאשר נגזרה אותה גזרה על היהודים, גזרו תענית צבור והמספר מונה והולך את כל המעשים שזכורים היו בעפכה של אותה התענית, היינו: בכי ומספר, שק ואסר. היתכן שלא היה מזכיר את המניעה מנעילת הסנדל, לו היה מנהג זה אז נוהג אצלם? כיוצא בו נדון על רחיצה וסיכה ות"ה. היוצא מזה, כי בתקופה הנזכרת ד' הענויים לא היו נוהגים עדיין בת"צ ובכללן גם יום הכפורים ותשעה באב שאחרי חורבן בית ראשון, ואם יתעקש אדם לומר, אולי ביום הכפורים מפני חומר התענית היו נוהגים ד' הענויים, אם שלא היו נוהגים בתענית אחרת, גם אני אשיב אמרי לו, כי לא היתה תענית יותר חמורה לישראל בתענית בימי חסן, שהדבר היה נוגע לקיום בלל האומה וכודאי לא הניחו אף ענוי אחד, שהיה נוהג בתענית אצלם, שלא היו מענים את נפשם בו. ואם נסתכל במעשי תענית זו, נוכח לדעת, שבאמת החמירו אז לעשות מעשים אשר לא יעשו בתענית הפשוטה. כי על פי הרוב היתה התענית מורכבת בימים ההם מצום, שק ואסר ולא יותר, כמו שנראה ממאמר ישעיהו הנזכר למעלה. ואולם יואל הנביא דרש, שהתענית תהיה צום בכי ומספר והתענית שבימי המ היתה מבילה הן המעשים, שהצמינה בהם התענית הפשוטה, הן המעשים, שהנביא מצוה עליהם והכל מפני חומר התענית.

אך אם לא מצאנו בתקופה הנזכרת ד' הענויים בתענית צבור, מצאנו אותם כבר בתקופה ההוא באבל. בנוגע לענוי האחרון לא הוזכר אמנם מנהג זה בפירושו, אבל נוכל לשער, כי מימי קדם היה נוהג בימי האבל. כי מי זה האיש שיש לו לב אבן, שיכול לדרוש אחרי תענוגי בשרים, בעת שתקפה עליו אבלותו ומה שהיה בתחלה דבר טבעי נשתנה אחד כך לחובה. ובנוגע למניעה מרחיצה וסיכה באבל, כבר מצאנו את המנהג הזה בימי דוד. יואב אמר אל האשה התקועית: (שמואל ב' י"ד). ולכשי נא בנדי אבל ואל תסובו שם ויהיית כאשר זה ימים רבים מתאבלת על מת. ודוד, שנחג אבלות בשעת סחלת הילד, לא רחש ולא סך בשעת אבלותו. ובנוגע לנעילת הסנדל בימי האבל, כבר מצאנו ענוי זה נוהג בימי יחזקאל (יחזקאל כ"ד, י"ז, כ"ג).

צבי קארץ. (סוף יבא).

(1) כן יוצא מדברי ירמיה לברוך בן נריה (ירמיה ל"ו ו').

מקרב ולב עמוק הנני מברך את אבי אהובי עמ"ר מר נתן מאיר ווענער במחילעני ואת אמי היקרה מ' עמא בכתיבה וחתומה טובה ובכל טוב עד כלי די. א. ב. ווערנר — וויין. את קרובי וחברי וכפרט את חברי "השחר" הריני מברך בשנה טובה ומבורכה. יעקב גולדשטיין — יסרא. זאב ווייך ורעיתו ביגילניצה מברכים לראשית השנה את כל קרוביהם ומכיריהם בכוח"מ ושנת גאולה. כרמיסים לא ישלחו. בשנה טובה ומאושרה אברך את כל הציונים ואת כל קרובי וידידי ומכירי בכל מקומות מושבותיהם. ליבוש שורצבדג — סמרי

מפנימיות לבי אביע במו"מ לידודי הוקר מר
 חיים סאליק מאוסטריק לאפריינו עב"ג בת הג' מ"ה
 פינחס ווילנר. יהושע מנחם לאנדעסמאן.
 אביע בזה במו"מ להירי ולדחי יקרוי מ' יהודה
 דאוויד מקניהנימש לארסו את בה מ' שבת' שפיענעל
 מרוזניאטיב. יעקב דאוויד — בלשיבצה.
 ברנשי שמחה פנימיה הנני מברך את רעי היקר
 מר יוסף ראסל לארוסו עם מ' אסר מלכה שמיניברעבער
 מאנדק. אבינדר זילברשטיין.
 ברנשי גיל וידדות אברך את רעי מר יצחק
 גינסברג לחתונתו עם מ' רוא אויערהאתן במו"מ טובוח"מ.
 משה קאמינקר — מרניפול

בכל לבנו ונפשנו הננו מברכים את כל אוהבינו
 מכירינו ומיודעינו בב"צ ובכוח"מ, בשנה טובה ומתוקה.
 בן ציון מיינעלס ורעיתו — יאסלא.
 קרוביני יודינו ורעינו, לשנה טובה הבהבו
 ותחתמו לאלתר לחיים. שמואל צבי ווייס ורעיתו.
 שלמה רוזלר ממורקא מברך במו"מ ובכוח"מ
 את יודי האהוב מר משה זאב מייכמאן ממורקא
 לארוסו עם בת מר דוב יניד מכוברקא.
 ברנשי גיל הננו מברכים את רענו מנוער מר
 צבי אשכנז לארוסו מו"מ להיריו. ברכת כוח"מ.
 צבי אריה פיינשטיין, דוד שרייבער,
 איסר האלפערן — חוריסמקיב.

באהבה נאמנה ומלא יראת הכבוד הנני מתכבד
 לברך את כבוד הרב הגדול חה"כ איש אשכולות
 פרופסר ד"ר ב. הויזנר מלכוב והנלוים אליו בשנה
 טובה ומאושרה. צבי קוה.
 בלב מוא רנשי אהבה הנני מברך את כבוד
 יודי הנכבד יקר רוח מר לוי לופט מלכוב וז' הערינה
 מרת נעלי וצאצאיהם יחיו, בשנה טובה ומבורכה.
 צבי קוה.
 הנני מברך את כל רעי ויודי בשנה טובה
 ומבורכה. אלמר לנדא.
 הנני מברך את קרובי ומיורעי בשנה טובה
 ומאשרה. דוד יונג — סניאטיין.

סאלא גאלדמאן

געפריימער עלטערער פעלדשער, האט
 זיך נאך לאנגיעהריגער פראקטיס אין דער
 ק. קליניק זאווי אים שפיטאל אין
 קראקא גראדנאססע 71 עמא בילעט
 (וואהנונג יאסנא 6) אונד עמפפליהלם
 זיינע דיענסטע אלס געהילפע דעם ארצטעם
 ביי אינטערנען אונד חירורגישען פעראנ-
 שטאלמונגען.

כשר גענוע שמאלץ
 ניקאבמעס
 איג' קוה-בוטמער מעגריך פרישע
 פערזענעט
 Juda Zins, Husiatyn (Galiz.)
 פרייע אונד הכשרים מהרבנים הנאונים
 מכערזאן מפרעטיסלא ומספריא שליט"א זענען
 אויף פערלאנגען.

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686,228.—
 Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . „ 176,528,370.—
 Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . „ 30,748,986.—
 Ueberschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215,336.— „ }
 Reserven v. früheren Jahren für Dividende „ 11,718,647.— „ } 13,934,003.—

Folgende **Vorteile** bietet die **Newyorker Germania** ihren Versicherten:
 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres; 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objectiv falsche Deklaration enthält; 3) Reise um die ganze Erdkugel unterlegen keinen besonderen Prämien; 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; 5) nach 3-jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, gemäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien
Sigmund Gleitzmann, Krakau
 Jasnagasse 5.
 Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten!
 Graetz, Gesch. d. Juden 13 Bde.
 Meyers, Convers. Lexicon 20 „
 Brockhaus „ „ 17 „
 Spamers, Jll. Weltgesch. II „
 Brehms Tierleben 11 „
 Leixner, Literaturgesch. 4 „
 Kaufm. Bibliothek 5 „
 Weltall und Menschheit 5 „
 Allgem. Naturkunde 10 „
 Sämtliche Klassiker (illustr.)
 Gediegene Belletristik „
 Alles in neuesten Auflagen, prachtvoll gebunden liefert gegen Monatsraten von K 5.— aufwärts:
A. WEISSMANN
 Podgórze (Galizien).

Kaufm. Fern-Unterricht!
 בוכפיהרונג (אללע מעטאדען), האנדעלסקאררעספאנ-
 דענק, דייטשע שפראכלעהרע קויפס. רעכנען, האנדעלס-
 א ווכסערלעכט, ווארענקונדע, געאגראפיע, שענשרויבען,
 וועלטגעשיכטע, עספעראנסא-וועלטשפראכע,
 סטענאגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ז. ו. קאנן יעדערמאן
 אהנע בעזונדערע פארקענטניסע אים ברעזליכען וועגע
 אונד אין קורצער צייט גיירליך ערלערנען. — האנאראר
 מאסטיג. — ביי גלייכצייטיגער טיילנאחמע אן 4 לעהר-
 פעכען.
Stenographie gratis
 אנפראגען נור געגען רעטורקארטע. פראסעקטע K. 0.50
 פראבעקריצע א 2,50 K פראנקא. ערפאלג נאראנטירט!
Erstes commercielles Unterrichts-Institut.
 Abteilung für briefl. Unterricht
A. WEISSMANN, Podgórze-Krakau H-E.

Erstes und Grösstes
Grammophonhaus
JOSEF WECHSLER
 Engros & Endetail
LEMBERG, Sykstukska 2. KRAKAU, Grodgasse 71
 געגעראלפערטערטער דער גראמאפאן אקציע-
 געוועלשאפט מיט מארקע, שרייבערדער ענגעל-
 ארעסטעס לאנגער פאלנישער, דייטשער, העברע-
 אישער אונד יודישער פלאטען מיט מארקע, ענגעל,
 20.000 פלאטען ערסמערטער קינסמלער
 שמעטס אס לאנגער!
 רעפערטירטיליע אונד ווערקשמעטע אים ארטען
 בעסטע אומטוישבערינגונגען. — פרייזקאמטאלאגע
 גראטיס אונד פראנקא.

להיריע באהן, בי יסרהי פה מאנאפאל **פבריקה חדשה**
 של כל מיני **בשר מעושן**, היינו ווארשע, סאדאמי, ברוסמ,
 צונגען, שינקען וכו'. כל עבודה הפבריקה נעשה ע"י כח אלקטרי
 ככל המכונות הדרושות לזה. וכעזה"י הכל הוא על מהרת הכשרות,
 כאשר יעידון ויגידו עזי הרב הנאון האב"ר דפה שליט"א עם בית
 דינו. ורא הוא סהרותא:
 עדה השורה הזאת ועד הגיון הלז, מאתנו בד"צ ח"מ על
הזעלכווארען-פאבריק מכל מיני בשר מעושן
 שנתסדה פה"ק, מאת הרבני הנגיד מו"ה **שלמה פאדהארצער** נ"י
 הנודע לכל יודעיו ומכיריו איש ישר וסוחק בכשרות באחד
 משלובי אמוני ישראל, וגם איש הנספח מאת בעל הפירמא לפקח
 עד ההגות והנהגת הפאבריק, הוא מופג בתורה דחיל המאין
 וירא ד' מרבים, ושניהם כאחד מרקדקים כחום השערה, שיהיה
 הכר נעשה בהבשר ויהיין, לכן כאנו בזה להודיע בייער בה רבים
 להראים וחררים לדבר ד', משבו וקחו לכם משופרי דשופרי, ויאכלו
 עניים וישבעו אפילו המהדרין מן המהדרין בלי שום השש ופקפוקי
 וע"ז בעה"ח יום ד' כ"ה אדר תרס"ט לפ"ק מרנאפאל
 הק' **שמעון באב"ד** חופ"ק והגליל
 הק' **ישראל פרנס** ראב"ד ומוצד'ק הנ"ל
 הק' **יהושע העשיל באב"ד** רומ"ץ רפה"ק
 כל החרדים לה' ורתורתו יואילו לקנות מידי מעשי הפבריקה
 הזאת, אשר כל טועמיהם יפיקו רצון כמוב מעמם וממקחם השוה
 ומכשריהם הבטוחה, גלאטמט כשר. ויהי לבכם נכון ובטוח, בי
 אשרתם באמונה.
שלמה פאדהארצער.
Salomon Podhorzer, Tarnopol.

ליום הכפורים. ליום הכפורים.
נרות יו"כ של שיכט
 נעשים מן החמר היותר טוב ורק המה ממלאים הדישית הקנים.
 זמן דליקתם איך מזמן כל הנרות, במי שמעידים כל איה שבחנים.
 כנרות שיכט אין חסרון הנגיל, להתעקם בחים ביהבני, כמו
 שיקרה לרוב והמביא הכל בסכנה ובחירה וגוים במיל תפלה.
 נרות שיכט עומרים ישרים וקופים עד תמס. לכן יש לדרוש בחנית
 רק נרות של
Georg Schicht A. G. Aussig a. E.

מכתבי הוראה
 ל"ב מנהבי הוראה, הכוללים בקרבם חלק הגון מן הספרות בשיר וכפרוזה ואת כל הרקדוק מתחלתו ועד סופו עם חנוכים
 רבים מאד בכתביה, מאפשרים לכל אחד לסגל לו בזמן קצר את השפה העברית על כוריה, לכתב ולדבר בה כבשפת מולדת.
פרוספקט מפורט הנם.
 הדורש פרוספקט ומשלם 25 הלר במרקאות יקבל גם את הספר "תמונות והפוסים" המכיל שלשים ספורים וציורים, מחיי היהודים בנליצא.
 מכתב לדונמא בחר אחד.
 שבת וואלאקאוסקי, 119 Postfach, Krakau.

מלמד יבוקש

בעד ג' תלמידים (הגדול בן י"ז והקטן בן י"א)
 שכרו מאה כתרים לחדש
 רק ת"ח מוכהק, שיש לו ידיעה רחבה בתנ"ך
 ובגמ"ת ובדקדוק לשה"ק, היודע פרק
 בסדרונגיא ומצוין בהסברה טובה ישלח
 העתקת תעודותיו כתובים באצבע על
 האדרסה דלמטה. — ליודע גם שפת אשכנז
 משפט הכבויה.
 Pinkas Horowitz, Besztercze,
 Siebenbürgen.

תורה עם דרד ארץ

בית הספר הראשון בכל הממלכה, אשר
 בו ירכשו להם בני יהודים תורה וחנוך
 יהודי גמור ביחד עם מרעי בה"ם הכללים.
 אשרי האיש, שיובל לשלוח את בנו אל
 הגימנוזיום העברי
 אשר באונגאריש בראד תחת הנהגת הרב
 הגאון ד"ר מאיר יונג, שב ילמרו התלמידים
 כל עניני הלמוד של גמנוזיום וגם תורה,
 נ"ך, דקדוק, ש"ס ומפרשים, ויחנכו בדרך
 התורה וי"ש. תלמידים מגליציא ילמדו פה
 גם פולנית ועליהם להתחנך במחלקת
 ההבנה פה בשפת אשכנז. מחיר הלמוד,
 המעון ומזונות בשרים מחמשים כתר לחדש
 ולמעלה.

Rabbiner Dr. M. Jung
 Ung.-Brod (Mähren).

חדשה בספרות התורה העברית!
 יצא לאור **הלשון** ספר שני
 ספר למוד לשפה, לדקדוק ולאורתוגרפיה
 בשטה קלה עם עבודה עצמית מסודרת
 לתלמידים.
 מאת ש. ל. גרדון ורשה.

„הלשון“ ספר שני חדש הוא בתבנו
 ובסדרו כאחיו הראשון. הוא אינו ספר
 מקרא בלבד, אלא הוא מקיף את כל
 חלקי הוראת לשוננו: א) חריס מוסמיה
 מצוינת בתבנה העשיר ובסגנונה הרענן
 עם ציורים מהודרים. ב) דקדוק
 הלשון. חלק זה מביל, מלבד שם, שם
 שם מספר ומלות היחס לנטייתיהן, את
 כל הפעלים לנטייתיהם ולבניניהם.
 ג) אורתוגרפיה. פרקי הכתבה
 (דקמנדה) מסודרים בהתאמה לכללי
 הדקדוק הבאים לפנייהם, והכל בשטה
 מסוימה עם עבודה עצמית מסודרת
 ומודרנת לתלמידים בסוף כל שיעור.

מחיר הלשון ספר שני 80 קאפ. (שני
 בתרים) פורטה 12 קאפ. יצא לאור
 „הלשון“ ספר ראשון במהדורה שלישית
 מוגהת ומתוקנת ובהדור רב. מחירו 60
 קאפ. פורטה 10 קאפ.

S. L. Gordon, Warschau, Kup. 7.
 באוסטריה-אינגריה אפשר להשיג את
 „הלשון“ אצל א. ראבינוואה, סמיסלוי.

Wyd.: | Naftali Hof.
 S. M. Lazer.
 Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
 Druktem S. L. Deutschera 7 Podgórzu

וועלכע פריידע אונד וועלכען שטאלץ עמפֿינדעט
 דיא הויזפרויא בייס אנבליק איהרער בלאנקען
 אפפעטיטליך ריינען קיבע! אונד וויא שנעלל איזט
 אלעס גערייניגט. דיא וועשע וויא דאס גאנצע הויז!
 איין צויבער דער בעהאגליכקייט אונד פריידע
 בעהערשט איהר היים. מיט

שיבת ציון

איזט דאס לייכט צו ערריכען!

מאמיעס פאסט-הערינגע

איך אָפּטערייע

נייע פאסט-קאלע צירקא 30 שטיק א 4 כר. פראנקא יעדע
 שטאציאן.

1/4 טאנגע 22 טראנען, 1/8 טאנגע 12 טראנען אב טראקא.

Leopold Bertel, Krakau.

ביי פערלאנג פרייזקוראנט גראטיס.

כשרה רעסטוראציאן אונד האמעל

אימפעריאל

אין סטריא

דעם רוד האבער וויז א וויז דעם באהנהאף איזט ניי אינגעריכטעט
 נאך ערפארדערניס דער צייט מיט אלעם קאמפארט, זויבער, געט, מיט
 אלע בעקוועמליכקייטען.

בעסטעס איינעהרהויז פיר יודישע סוהרים און רייזענדע.

ביזלינגע פרייזע. ביזלינגע פרייזע.

כשרה זעלכווארען-פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Goluchowskipl. 2

ליעפערט ארע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה רעליקאמעטע. רי פאבריק איזט
 מיט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגעריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א.ו.וו.

אונד ערצינגט נור פרימאדווארע

כהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

פרי עין הדר

אתרוני ארץ ישראל, רק מגני
 ישראל אצל חברת המסחר
 „פלשתינה“ בלבוב.

אתרוני אחינו העובדים בועת אפס על
 הרי ישראל ומקומים כל המצות התליות
 בארץ, אשר רק הם הכשרים ע"פ דין ואין
 זולתם, לא כאלה אשר מנני הערבים מוצאם.
 מהאתרונים האלה יתפרנסו משפחות למאות
 מאחינו על אדמת אבותינו. רק חברתנו תמכור
 האתרונים האלה כהכשר הרב אביד ביפו,
 וגם כדולבים והרסים נשרת את המומינים
 אתרונים במקח השוה.

כל מיני יינות אייזקאניאק משובחים,
 רמונים, שקדים, עציזית וכל מיני בורות
 לתמרוקי הנשים מארץ חמתנו נמצאים למכור
 אצלנו במחיר מעט. כתבתנו:

Palästina Handelsgesellschaft
 Lemberg, Polna 7.

חות יא"ר

בו נקבצו דרושים ובאורים על פסוקי תנ"ך
 ודרשות חז"ל בדרך מוסר ומליצה וגם
 דברי אגדה לכל שבתות השנה, למועדים
 ולדגלים ולפרקי אבות ודרשות יפות
 לנשואין והספרים, מאת הרה"ג הדרשן
 המהולל הנודע מו"ה יוסף אלעזר ראזענ-
 פֿעלד האבד"ק גאלגאזן מחבר ס' „עשרת
 צב"י. הספר מכיל י"ד דפים גדולים מרובעים
 בדפוס יפה מאד. — מחירו 5 כתרם. —
 להשיגו אצל המחבר:

Ober-Rabbiner Josef Rosenfeld
 Galgócz, Ungarn.

האמעל ורעסטוראציאן כשר
 לבעיב יהודים של

שלום אהרן ראזענטאל
 בלבוב, רחוב רוזעניצקא 13.

טעקעפאן נו' 1314.

יואל וויינרעב, לעמבערג, קראקויערגאסע נומר 32, עקע שטעלעצקאנאסע נומר 2

עמפֿיעהלט זייז גרעסטעס

שפעציעל פיר אויסשטייער איינהויפע איינגעריכטעטע מאנאזין פֿאן ניידיטען אין שניטט, זיידעך, וואלשטאפֿע, מאדעווארשי